

8ο ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

Τετάρτη, 23 Οκτωβρίου 2024, ώρες 12.00 -14.00 μ.μ.

Κεντρικό Μέγαρο Ακαδημίας Αθηνών, Ανατολική Αίθουσα,
Πανεπιστημίου 28,

Θεματική της διοργάνωσης:

Το χρέος στο Βυζάντιο. Δίκαιο και Πράξη

Ομιλητές:

1) **Πολύμνια Κατσώνη, τ. Καθηγήτρια Βυζαντινής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, ΑΠΘ**

Σύντομο Βιογραφικό

Η Πολύμνια Κατσώνη, τ. Καθηγήτρια Βυζαντινής Ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, ΑΠΘ και έως σήμερα ερευνήτρια και συνεργάτης του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών του ΑΠΘ, έχει διδάξει βυζαντινή και μεσαιωνική ευρωπαϊκή ιστορία και οικονομική ιστορία του Βυζαντίου σε ΑΕΙ στην Ελλάδα και την αλλοδαπή σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο και σε εξωπανεπιστημιακά πνευματικά ιδρύματα. Ασχολείται ειδικά με τη μελέτη και ερμηνεία οικονομικών όρων και θεσμών και είναι (από το 2007) επιστημονικός υπεύθυνος του Προγράμματος Παρασκευής «Λεξικού Βυζαντινής Ορολογίας. Οικονομικοί όροι» που εκπονείται στο Τμήμα Βυζαντινής Ιστορίας του ΚΒΕ / ΑΠΘ. Ως μέλος του ΔΣ από το 2007 και κατά το 2016-2018 Πρόεδρος του ΔΣ του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών οργάνωσε και δίδαξε σε σεμινάρια εξειδίκευσης πτυχιούχων ΑΕΙ στη βυζαντινή ιστορία και πολιτισμό με συμμετοχή πανεπιστημιακών καθηγητών από την Ελλάδα και την αλλοδαπή. Στο πλαίσιο των ερευνητικών της πεδίων συμμετείχε ως μέλος της επιστημονικής επιτροπής συνεδρίων, ως εκδότης και επιστημονικός επιμελητής πρακτικών συνεδρίων που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα και την αλλοδαπή και ως μέλος της εκδοτικής και επιστημονικής επιτροπής επιστημονικών περιοδικών, καθώς και σε ελληνικές επιστημονικές επιτροπές και επιστημονικούς συλλόγους ως μέλος του ΔΣ. Είναι

συγγραφέας τριών μονογραφιών που αναφέρονται στην πολιτική ιστορία του Βυζαντίου κατά την παλαιολόγεια περίοδο και διαχρονικά στη βυζαντινή οικονομία [«Μια επταετία κρίσιμων γεγονότων. Το Βυζάντιο στα έτη 1366-1373 (Η διαμάχη Ανδρονίκου και Ιωάννη Ε' των Παλαιολόγων)», Βυζαντινά Κείμενα και Μελέται 33, Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών, Θεσσαλονίκη 2002, σσ. 177.- «Ανδρόνικος Δ' Παλαιολόγος. Βασιλεία και Αλληλομαχία», σσ. 276, Βυζαντινά Κείμενα και Μελέται 50, Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών, Θεσσαλονίκη 2008. - Π. Κατσώνη / Μ. Γρηγορίου - Ιωαννίδου, (σύνταξη-έκδοση), «Λεξικό Βυζαντινής Ορολογίας». Οικονομικοί όροι. Β' τόμος: Δ-Ι». Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών, Θεσσαλονίκη 2015, σσ. 330], συγγραφέας ειδικών μελετών που αφορούν κυρίως στη βυζαντινή κοινωνία και στην ερμηνεία φοροτεχνικών όρων και οικονομικών θεσμών του Βυζαντίου σε επιστημονικά περιοδικά και συλλογικούς τόμους στην Ελλάδα και την αλλοδαπή και συντάκτης πολυάριθμων λημμάτων που αφορούν στην παρουσίαση και ερμηνεία οικονομικών όρων και θεσμών [στο: «Λεξικό Βυζαντινής Ορολογίας», Ι.Ε. Καραγιαννόπουλος† (εκδ.), Οικονομικοί όροι. Α' τόμος: Α-Γ». Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών, Θεσσαλονίκη 2000, σσ. 218].

Τίτλος εισήγησης:

Δημόσιο και ιδιωτικό χρέος στο Βυζάντιο.

Κοινωνικές οπτικές και δημοσιονομικές συνέπειες.

Περιγραφή:

Η αντίληψη και πρόσληψη του νοήματος του χρέους στο Βυζάντιο, καθώς και η αντιμετώπισή του, απαιτεί τη μελέτη εξίσου νομικών, οικονομικών και κοινωνικών παραμέτρων. Στη Βυζαντινή αυτοκρατορία εντοπίζονται δύο διακριτές κατηγορίες χρεών, το δημόσιο και το ιδιωτικό χρέος. Ο ορισμός του χρέους και η αντιμετώπιση των ιδιωτών χρεωφειλετών παραδίδεται στις νομικές διατάξεις. Μέσα από τις προβλέψεις του νομοθέτη για τις ποικίλες περιπτώσεις και είδη χρεών διακρίνονται και οι αντιλήψεις της κοινωνίας για τον δανειστή και τον χρεωφειλέτη και αποκαλύπτεται πέρα από τη ρωμαϊκή κληρονομιά και η συμβολή της χριστιανικής διδασκαλίας στη διαμόρφωση των αντιλήψεων περί δικαίου. Ακόμη στα αυτοκρατορικά έγγραφα διασώζονται ενδιαφέρουσες πρακτικές του βυζαντινού Δημοσίου στον τομέα της οικονομίας, όπως είναι η αντιμετώπιση των περιπτώσεων χρεών προς το δημόσιο στο πλαίσιο της μεσαιωνικής δημοσιονομίας. Ο τρόπος και χρόνος της δημιουργίας του δημόσιου (εξωτερικού) χρέους, οι δημοσιονομικές

συνέπειες και η αντιμετώπισή τους και ο ρόλος του αυτοκρατορικού προσώπου στα προβλήματα που δημιουργούσε το εξωτερικό δημόσιο χρέος προς το δημόσιο, αναφέρονται στον τρόπο άσκησης της αυτοκρατορικής πολιτικής στον οικονομικό τομέα και φωτίζουν μια ακόμη ουσιαστική πλευρά για την κατανόηση του βυζαντινού πολιτισμικού φαινομένου και την ουσιαστική συμβολή του Βυζαντίου στη δημιουργία των σύγχρονων θεσμών.

2) Κωνσταντίνος Βλάχος, Επίκουρος Καθηγητής Ιστορίας Ελληνικού και Ρωμαϊκού Δικαίου, Νομική Σχολή ΑΠΘ

Σύντομο Βιογραφικό

Ο Κωνσταντίνος Βλάχος είναι Επίκουρος Καθηγητής Ιστορίας Ελληνικού και Ρωμαϊκού δικαίου και Διευθυντής του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Θεωρία του Δικαίου και Διεπιστημονικές Νομικές Σπουδές» της Νομικής Σχολής Α.Π.Θ. Έχει διατελέσει Διευθυντής του Τμήματος Βυζαντινού Δικαίου και τακτικό μέλος του Δ.Σ. του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών του Α.Π.Θ. Είναι διδάκτορας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Panthéon-Assas (Paris II). Έχει συγγράψει μονογραφίες και πληθώρα μελετών οι οποίες εστιάζουν στην ιστορία της νομικής σκέψης και των νομικών ιδεών και θεσμών της Ρώμης και του Βυζαντίου. Η μεθοδολογική του προσέγγιση συνδυάζει την ανάλυση των πηγών με εργαλεία που προέρχονται από συγγενείς κλάδους των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών, όπως ενδεικτικά της γλωσσολογίας και της ανθρωπολογίας του δικαίου.

Τίτλος εισήγησης:

Χρέος και ομηρεία.

Μία ιστορική διαδρομή από την ελληνική και ρωμαϊκή Αρχαιότητα στη βυζαντινή εποχή.

Περιγραφή:

Το φαινόμενο της ομηρείας στην Αρχαιότητα και τους βυζαντινούς χρόνους έχει μελετηθεί προς δύο διαφορετικές κατευθύνσεις. Στη βιβλιογραφία συναντά κανείς μελέτες που αφορούν κυρίως στην πρακτική της ομηρείας

στη δυτική Ευρώπη του μεσαίωνα, με την κοινή έννοια που αποδίδουμε σήμερα στη λέξη «ομηρεία» ή μελέτες που έχουν να κάνουν με ένα ιδιαίτερο είδος ομηρείας, αυτήν της ανατροφής τέκνων κυρίως αριστοκρατικής καταγωγής σε αυλές ξένων ηγεμόνων, με στόχο την ανάπτυξη διπλωματικών σχέσεων μεταξύ των δύο πλευρών. Η προκείμενη έρευνα, αφορμή της οποίας υπήρξε το σεμινάριο βυζαντινού δικαίου του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών ΑΠΘ του έτους 2022-23, στηρίζεται σε μία διαφορετική υπόθεση. Στην αφετηρία της τίθεται ο ίδιος ο όρος «όμηρεία» και η ιστορία του. Μέσα από την ανάλυση των εννοιών που εκφράζει ο όρος αυτός στην ελληνική Αρχαιότητα, αλλά και τη συγκριτική μελέτη των συνώνυμων όρων της λατινικής γλώσσας, η ομηρεία τοποθετείται στην καρδιά του εννοιολογικού δικτύου των ιδιωτικών συναλλαγών, της συναίνεσης, της πίστεως, της αμοιβαιότητας των ενοχών των αμφοτεροβαρών συμβάσεων και της εξασφάλισης των απαιτήσεων. Ήδη από τη Ρώμη, αυτή η «προσωποποίηση» της εμπράγματης ασφάλειας – ο όμηρος είναι ένα είδος ενεχύρου – αρχίζει να γνωρίζει κάποιους πρώτους περιορισμούς, ειδικά στο πεδίο των χρεών μεταξύ απλών ιδιωτών. Οι περιορισμοί αυτοί ενισχύονται στο βυζαντινό δίκαιο, υπό την επιρροή και της χριστιανικής θρησκείας. Στο Βυζάντιο όμως η ομηρεία εμφανίζεται ως ένα βασικό εργαλείο εξασφάλισης της εκτέλεσης συμφωνιών στον χώρο του δημοσίου δικαίου και της πολιτικής. Η ενδεικτική εξέταση κάποιων παραδειγμάτων οδηγεί σε ενδιαφέροντα συμπεράσματα ως προς τη διάκριση μεταξύ ιδιωτικού και δημοσίου χρέους στο Βυζάντιο ή ως προς το δυσδιάκριτο των δύο αυτών τύπων χρέους.